

**Ilmiy amaliy
jurnal
№ 4 (6)
2026**

**YANGI
O'ZBEKISTON
IQTISODIYOTI**

“YANGI O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTI” *jurnali 4-son 2026 yil*

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLY TA‘LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

**MIRZO ULUG‘BEK NOMIDAGI
O‘ZBEKISTON MILLIY UNIVERSITETI**

YANGI O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTI

4

ISBN 978-9943-5256-3-4

Toshkent – 2026

MUNDARIJA

Юлдашев Ш.Г. Конвергенция и поляризация развитых и развивающихся стран в эпоху развития искусственного интеллекта.....	8
Mamatov B.S. Foreign investment is an important factor of economic growth.....	15
Raximova K.N. Raqamli iqtisodiyot sharoitida telekommunikatsiya kompaniyasining rivojlanish tendensiyasi.....	22
Karimov Sh.X. Turizmni barqaror rivojlantirishda hududiy boshqaruv omillarining ahamiyati.....	26
Raximov D.Sh. To‘qimachilik sanoatida diversifikatsiya darajasi va iqtisodiy samaradorlik ko‘rsatkichlari tahlili.....	30
Rashidova K. Asalarichilik mahsulotlari bozorida marketing faoliyati samaradorligini oshirish.....	32
Хакимов Д.Р. Процессы, возможности и ограничения экономической интеграции между Республикой Узбекистан и Китайской Народной Республикой.....	37
Olimjanova Sh.O., Eshonqulov I.N. O‘zbekistonda agrar munosabatlarni takomillashtirishda resurs tejankor texnologiyalarni joriy etish masalalari.....	42
Valikulov Sh.Z. O‘zbekistonda neft-gaz sanoatiga investitsiyalarni jalb qilishning institutsional muammolari va yechimlari.....	48
Ganieva L.S. Bojxona xizmatlari samaradorligini oshirishning nazariy asoslari.....	52
Axrorova N.U. Turizm xizmatlaridan tajriba iqtisodiyotiga o‘tish: evolyutsion tahlil.....	56
Kamilova A.N. Sanoat ishlab chiqarish korxonasida mehnatni normalashtirish menejmentini tashkil etish va takomillashtirish yo‘llari.....	61
Umurzakova Z.S. Sanoat korxonalarida ishlab chiqarish quvvatlaridan foydalanishni takomillashtirish chora-tadbirlari.....	66
Abdiyeva D.K. Priority directions for improving the national logistics policy in Uzbekistan.....	69
Xalimova N.J. Kreativ turizm: nazariy asoslar va ta’riflar qiyosiy tahlili.....	74
Maxramova N.Y. Strategik menejmentda qadriyatlar zanjiri: raqobatbardoshlikni oshirishning konseptual asoslari.....	78
Zaxirova G., Shavkatova N.O’. O‘zbekistonda turizmni rivojlantirish masalalari.....	82
Maxmudov H., Muxtarova G., Maxmudov H. Ekologik muommolar va ularning mamlakat iqtisodiyotga ta’siri.....	86
Umurzakova M.N., Gulahmadov Sh.A. Davlat ichki va tashqi qarzlarning ijobiy va salbiy jihatlari tahlili.....	89
Xasanov I.M. O‘zbekistonda mulkchilik munosabatlarining transformatsiyasi: tadbirkorlikni rivojlantirish omili sifatida.....	94
Abdullayev M.G’. Personalni boshqarish tizimining ilmiy-nazariy asoslari va uning korxonalar samaradorligiga ta’siri.....	101
Адилов Б.Б., Абдуллаева М.К. Ўзбекистонда саноат корхоналарини ривожлантириш, тенденциялари.....	105
Абдуғаниев Ё.Ж. Яшил иқтисодиёт - барқарор ривожланиш мақсадларининг янги парадигмаси сифатида.....	112
Xusanboyeva T.M. Talabalarning iqtisodiy tafakkurini shakllantirishda to‘garaklarning o‘rni va ahamiyati.....	116
Xashimova S.N. O‘zbekiston milliy yashil taksonomiyasi mohiyati va ahamiyati.....	120
Mitillayev I.T. Tijorat banklarida kredit risklarini baholashda zamonaviy scoring modellari va ularning samaradorligini oshirish yo‘llari.....	124
Бобокулова М.Ғ. Инвестиция муҳити ва Ўзбекистондаги инвестиция жараёнларининг динамикаси.....	127
Bekberganova M.R. “O‘zbekistonda sug‘urta kompaniyalari tushumlarining ekonometrik tahlili”.....	134
Рахимова М.Ш. Модернизация системы социальной защиты.....	138
Oqboyev A.R. Tadbirkorlik subyektlari eksport salohiyatini xalqaro standartlar asosida oshirish yo‘llari....	142
Djumanova R.F. Aholi turmush sifatini baholashning metodologik yondoshuvlari.....	147
Mamatov B.S., Umurzakova M.N. Davlat tibbiy sug‘urta tizimida bepul xizmatlar, reimpursasiya va foydalanish shartlari.....	154
Ешимбетов У.Х. Қишлоқ хўжалигини худудий ташкил этиш ва ихтисослаштиришнинг илмий асослари.....	158
Xodjaeva F.K. Sanoat ishlab chiqarishini tartibga solishning iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirish....	167
Yusupova M. Hududlarda ayollar va yoshlar tadbirkorligini rivojlantirishda institutsional qo‘llab-quvvatlash tizimini takomillashtirish.....	171
Abduxalilov B.Z. O‘zbekistonda IT provayderlar xizmatlari raqobatbardoshligini oshirish: huquqiy va institutsional asoslar.....	175
Abdisamatov A.A. Tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirishning nazariy asoslari.....	178

Abdusalomov I.J. Korxonalarda chiqindilarni boshqarish tizimini takomillashtirish va uning moliyaviy natijalarga ta’siri.....	182
Amirov L.F., Sokhibjonova S.S. Directions for increasing agricultural product exports in the context of a green economy.....	185
Boltaxo‘jayeva I.O‘. Ways to improve the enterprise management system based on modern management models.....	191
Dehqonov U.M., Sativaldiyeva G. Korxonalarda bo‘nak to‘lovlari hisobining moliyaviy hisobotga ta’siri va ularni optimallashtirish bo‘yicha tahliliy yondashuvlar.....	195
Isoqova M.A. O‘zbekistonda yashil energiyadan foydalangan holda kichik biznesni rivojlantirishning institutsional va moliyaviy mexanizmlari.....	199
Mamadaliyev B., Teshaboyev J. Korxonalarda mehnatga haq to‘lash hisobini avtomatlashtirish va audit samaradorligini oshirish yo‘llari.....	202
Poziljonov M., Teshaboyev X. Davlat muassasalarida asosiy vositalarning hisobini takomillashtirish va ulardan foydalanish samaradorligini oshirish.....	206
Rustamova F.A. Qishloq hududlarida kichik biznes va xususiy tadbirkorlik faoliyatining iqtisodiy samaradorligini oshirishda innovatsion yondashuvlarning roli.....	209
Tursunboyev Q.O. Transport xizmatlari ko‘rsatish sohasida kichik tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirishning xorijiy tajribalari.....	213
Umarov T.S. Hududlarda qurilish korxonalarini faoliyatini samarali tashkil etishni ekonometrik modellashtirish va prognozlash.....	216
Xo‘jaliyev A.O., Avilov N. Moliyaviy natijalar hisobi va auditda raqamli texnologiyalardan foydalanish samaradorligi.....	220
Xomidov T.T., Arziboyeva R.S. Bank aktivlarining tarkibi va ularni boshqarish omillari.....	223
Xusainov M. Sanoat korxonalarida mahsulot tannarxini kalkulyatsiya qilish tizimini takomillashtirishning metodologik asoslari va audit mexanizmlarini rivojlantirish.....	227
Begaliyeva M.A., Egamshukurova N.R. Jahon savdo tizimi va milliy iqtisodiyot uchun uning ahamiyati..	231
Gulimboyev S.I. Korxonalarda moliyaviy resurslar taqsimotining zamonaviy usullari.....	235
Ibodov J.Q. Moliyaviy tizimning xizmatlar sohalari va bo‘g‘inlari.....	239
Jumabayeva K.B. Xalqaro pensiya tizimi modellari va ularning mintaqaviy tamoyillari.....	243
Khusanova Z.R., Yo‘ldasheva Z.U. Global trends in the development of international tourism services....	249
Sadullayev M.D. Sanoat korxonalari innovatsion faoliyatini boshqarish.....	252
Tilabov N.T. Davlat qarz siyosatini samarali boshqarish strategiyasini takomillashtirish.....	256
Toshtemirov Y.N. O‘zbekistonda logistik faoliyatni rivojlantirishning hozirgi darajasi.....	264
Toshtemirova Z.M. Mahalla institutining iqtisodiy integratsiya jarayonlaridagi strategik ahamiyati.....	268
Uralov E.O. Surxondaryo viloyati xududida sanoatni shakllanishi va rivojlanishi.....	273
Xursanova F.Sh. Budjetlararo munosabatlarining iqtisodiy mazmuni.....	278
Yuldasheva G.A. Investitsion qarorlarni kabul qilishda moliyaviy tahlilning ahamiyati va roli.....	282
Абдуллаева Р. Тadbirkorlikning замонавий кўринишлари.....	287
Юлдашев А. Фарғона вилояти маҳаллаларида инвестиция фаоллигини оширишнинг институционал асослари.....	292
Abdumalikova Z., Razakova B.S. O‘zbekiston sug‘urta bozorini moliyaviy texnologiyalar (insurtech) asosida rivojlantirish: imkoniyatlar va yo‘nalishlar.....	294
Azimov B.F. Milliy innovatsion tizimni boshqarishda tashkiliy-institutsional va moliyaviy-iqtisodiy mexanizmlarning roli.....	300
Begaliyeva M.A. Raqamli iqtisodiyot sharoitida oliy ta’lim tizimida sifat menejmentini samarali joriy etishning ahamiyati.....	304
Dawletmuratov A.M. Xizmatlar bozorini rivojlantirish orqali bandlikni oshirish va daromadlarni ko‘paytirish mexanizmlari.....	308
Karimova L.S., Jabborov A.A. O‘zbekistonda raqamli iqtisodiyot: holati, muammolar va rivojlanish istiqbollari.....	313
Maxmudov F.U. Oliy ta’lim muassasalarida moslashuvchan marketing strategiyalarini ishlab chiqish mexanizmlari.....	319
Navruz-zoda L.B. Kichik biznes subyektlarining kadrlar salohiyati va bilim infratuzilmasiga bo‘lgan talablari: Buxoro viloyati misolida.....	323
Nishonboyev D.E., Abdumalikov S.T. Chorvachilik tarmog‘ini innovatsion boshqaruv asosida rivojlantirish istiqbollari.....	327

Nurmirezayeva N.R. Valyuta kursi o‘zgarishining eksport-importga ta’siri: O‘zbekiston misolida amaliy baholash.....	331
Rahimov A.M. Hududiy iqtisodiyotni rivojlantirishda qayta ishlash sanoatini rivojlantirishning samarali mexanizmlarini takomillashtirish.....	335
Ibragimova G.S. Ta’lim sifatini baholashning xalqaro tajribasi va uni joriy etish.....	339
Ravshanova M.M. Hududiy iqtisodiy salohiyatni baholashda zamonaviy raqamli texnologiyalardan foydalanish va ularning elektron tijorat tizimidagi o‘rni.....	343
Ro‘ziboyeva M. O‘zbekistonda ishchi kuchi migratsiyasi va iqtisodiy o‘sish darajasining o‘zgarish dinamikasi.....	347
Saidova F.K., O‘rozov Sh. Korporativ ijtimoiy mas’uliyat (CSR) va yashil iqtisodiyot: logistika sektorida boshqaruv strategiyalari.....	350
Sultonov S.N. Hududlarda klasterlarini investitsion - innovatsion rivojlantirish istiqbollari (Qashqadaryo viloyati misolida).....	354
Sultonova D.U. Korxonada iqtisodiyotida resurslarni boshqarishning raqamli-integratsiyalashgan modelini takomillashtirish.....	358
To‘raxojayev H.H., Hoshimov P.Z. Islomiy banklarning ishlash tamoyili va islom moliya tizimining O‘zbekiston iqtisodiyotiga tadbiri.....	362
Tursunova N.U. Bridging the innovation gap: development-focused entrepreneurship support and international intermediaries.....	368
Акрамова Г.А. «Роль женщин-ученых в совершенствовании механизмов коммерциализации ремесленных услуг Узбекистана в условиях цифровой экономики».....	374
Болтаев Ж.А. Трансформация банковского сектора в условиях цифровизации мировой экономики..	379
Жунайдуллаев М.А. Жанубий Кореяда рақамли таълим технологиялари орқали индивидуал спортчиларини тайёрлаш тизимини бошқаришнинг миллий хусусиятлари.....	384
Митрушова М.Л. Интеллектуальный капитал как ключевой фактор инновационного развития предприятия.....	388
Муродов О.У. Барқарор ривожланиш тушунчаси ва унинг иқтисодий, ижтимоий ҳамда экологик мезонлари.....	392
Саидова Г., Ибрагимова К., Қурбонов А. Рақамли трансформация шароитида энгил саноат корхоналари маҳсулотларининг халқаро рақобатбардошлигини ошириш стратегиялари.....	396
Sarkarov S.Z. O‘zbekistonda qurilish sohasining texnologik bisqichlar kesimida rivojlanishi.....	401
Minojidinova N.M. Aksiyadorlik jamiyati korxonalarida xodimlarni samarali boshqarishda raqamli texnologiyalardan foydalanish istiqbollari.....	406
Ruzmetova I.Y. Xorazm viloyati iqtisodiyotida kichik biznesning o‘rni.....	410
Qudratov D., Ismoilov A. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning tarmoqlar rivojidadagi o‘rni.....	414
Qodirov H.D. Soliq ma’uriyatchiligini takomillashtirish orqali davlat byudjeti daromadlarini barqaror oshirish yo‘llari.....	417
Kinjayev K.N. Banklarda kreditlar tasnifi yaxshilash orqali rentabellikni ta’minlash yo‘llari.....	421
Макушина А.Ю. Государственная поддержка экспортного потенциала субъектов малого предпринимательства в Республике Узбекистан.....	424
Rejarov X.X., Oxunjonova K.K. Ixtisoslashtirilgan savdo majmualarini moliyaviy resurslarini shakllantirish va ishlatish yo‘nalishlari – Bek Baraka savdo majmuasi misolida.....	430
Махкамова Н.С. Роль государственно-частных партнерств (ГЧП) в продвижении устойчивого развития	434
Avilov N., Muhammadova G. Korxonalarda materiallar harakatining auditi va iqtisodiy tahlili.....	441
Abdullayeva R.G., Raxmonova I.S. O‘zbekiston qishloq hududlarida bandlikni ta’minlash holati va rivojlanish tendensiyalari.....	444
Yusupova M.B. Ustama ishlab chiqarish xarajatlarini taqsimlashning ABC usuli.....	447
Toshpo‘latov M.A. Ta’lim loyihalarida moliyaviy mablag‘lardan samarali foydalanishning xususiyatlari...	452
Hamidova Sh., Ahmadaliyeva H. Kapital qo‘yilmalarning samaradorlik tahlili.....	458
Хамракулов С.М. Собственный капитал в функционировании экономических субъектов Республики Узбекистан.....	461
Zayavitdinova N.M. Raqamli platformalar asosida xizmat ko‘rsatish korxonalarida boshqaruv samaradorligini oshirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlari.....	465
Turg‘unov T.S. O‘zbekistonda aholi turmush darajasini statistik taxlil qilishning ahamiyati.....	469
Ботирова З.Қ. Рақамли иқтисодиёт шароитида даромадларни бошқаришнинг хусусиятлари....	475
Бегимова Н.К. Меҳнат бозорида гендер тафовутларининг келиб чиқиш сабаблари.....	481

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Widdowson, D. (2017). Border Management and Customs Modernization. World Customs Journal.
2. Grainger, A. (2016). Trade Facilitation and Customs Modernization: A Practical Guide. World Bank.
3. World Bank (2020). Doing Business 2020: Trading Across Borders. Washington, DC.
4. World Customs Organization (2018). Revised Kyoto Convention Guidelines. Brussels.

UDK:338.48

TURIZM XIZMATLARIDAN TAJRIBA IQTISODIYOTIGA O‘TISH: EVOLYUTSION TAHLIL

**ПЕРЕХОД ОТ ТУРИСТИЧЕСКИХ УСЛУГ К ЭКОНОМИКЕ ВПЕЧАТЛЕНИЙ:
ЭВОЛЮЦИОННЫЙ АНАЛИЗ**

**TRANSITION FROM TOURISM SERVICES TO EXPERIENCE ECONOMY: AN
EVOLUTIONARY ANALYSIS**

Axrorova Nilufar Uktamovna
O‘qituvchi, Buxoro davlat universiteti

Annotatsiya

Ushbu maqolada turizm sohasidagi xizmat ko‘rsatish modellarining tajriba iqtisodiyotiga o‘zgarishi evolyutsion nuqtai nazardan tahlil qilingan. Tadqiqotda tarixiy-evolyutsion tahlil, davrlashtirish va tendensiya tahlili metodlari qo‘llanilgan. Natijalar turizm tajriba iqtisodiyotiga o‘tishning beshta asosiy evolyutsion bosqichi aniqlanganligini ko‘rsatadi. Tadqiqot natijalari turizm siyosatini strategik rejalashtirish uchun ilmiy asos bo‘lib xizmat qiladi.

Kalit so‘zlar: tajriba iqtisodiyoti, turizm xizmatlari, evolyutsion tahlil, iqtisodiy qiymat bosqichlari, Turizm 4.0, hamkorlikda yaratish.

В данной статье анализируется трансформация сервисных моделей в туристическом секторе в экономику впечатлений с эволюционной точки зрения. В исследовании используются методы историко-эволюционного анализа, периодизации и анализа тенденций. Результаты показывают, что выделены пять основных эволюционных этапов перехода к экономике впечатлений в туризме. Результаты исследования служат научной основой для стратегического планирования туристической политики.

Ключевые слова: экономика впечатлений, туристические услуги, эволюционный анализ, этапы экономической ценности, Туризм 4.0, совместное создание ценности.

This article analyzes the transformation of service models in the tourism sector to an experience economy from an evolutionary perspective. The research uses historical-evolutionary analysis, periodization, and trend analysis methods. The results show that five main evolutionary stages of the transition to an experience economy in tourism have been identified. The results of the study serve as a scientific basis for strategic planning of tourism policy.

Keywords: experience economy, tourism services, evolutionary analysis, stages of economic value, Tourism 4.0, co-creation.

XXI asr turizm sanoati uchun tubdan yangi davrni boshlab berdi. An’anaviy turizm xizmatlari endi iste’molchilarning o‘sib borayotgan talablarini to‘la qondira olmayapti. Zamonaviy sayyohlar nafaqat sifatli xizmat, balki yodda qoladigan, emotsional jihatdan ta’sirli va shaxsiy ahamiyatga ega

1-rasmda tadqiqotda foydalanilgan 30 ta ilmiy manbaning o‘zaro iqtibos aloqalari tarmoq xaritasi shaklida tasvirlangan. Xaritaning markaziy tugunida Pine va Gilmore (1998) asari joylashgan bo‘lib, bu maqola tajriba iqtisodiyoti konsepsiyasining poydevori sifatida eng ko‘p iqtibos qilingan manba hisoblanadi. Markaziy tugundan tarqalgan aloqa chiziqlari ushbu asos ishning keyingi tadqiqotlarga qanchalik chuqur ta’sir ko‘rsatganligini vizual tarzda ko‘rsatadi.

Tadqiqotda bir necha uslubiy yondashuv birgalikda qo‘llanilgan. Tarixiy-evolyutsion tahlil metodi orqali 1970-yildan hozirgi kungacha turizm xizmat ko‘rsatish modellarining o‘zgarishi kuzatilgan. Xalqaro ilmiy bazalardagi (Web of Science, Scopus, Google Scholar) 50 dan ortiq asosiy manbalar tahlil qilingan. Davrlashtirish metodi yordamida har bir evolyutsion bosqichning boshlanish va tugash nuqtalari, xususiyatlari hamda harakatlantiruvchi kuchlari aniqlangan.

Tadqiqot natijasida iqtisodiy qiymat yaratishning turizm sohasidagi evolyutsiyasi to‘rt asosiy bosqichga ajratildi (1-jadval).

1-jadval

Iqtisodiy qiymat yaratish bosqichlarining turizm sohasidagi namoyon bo‘lishi

Bosqich	Iqtisodiy taklif	Turizmdagi namunasi	Qiymat manbayi	Iste’molchi roli
I. Xom ashyo	Standartlashgan tabiiy resurs	Landshaft, iqlim, mineral suvlar	Tabiiy mavjudlik	Passiv foydalanuvchi
II. Tovar	Standartlash-tirilgan turistik paket	Tur paketlar, gid xizmatlari	Ishlab chiqarish va standartlashtirish	Xaridor
III. Xizmat	Shaxsiylashtirilgan xizmat	Mehmonxona, transport, ovqatlanish	Ko‘rsatish jarayoni	Mijoz
IV. Tajriba	Yodda qoladigan voqea	Immersiya turlari, festivallar	Sahnalashtirish va hamkorlikda yaratish	Mehmon (faol ishtirokchi)

Har bir bosqichda iqtisodiy qiymatning farqlanish darajasi ortib boradi va iste’molchining roli passiv foydalanuvchidan faol ishtirokchiga aylana boradi [26]. Turizmدا tajriba iqtisodiyotiga o‘tishning beshta evolyutsion bosqich aniqlandi. 1-bosqichda tushunchaning shakllanishi (1970–1997) bo‘lib, Toffler (1970) va Jensen (1999) kabi tadqiqotchilar tajriba sanoati g‘oyasini shakllantirishdi. 2-bosqichda nazariy asoslanish TI 1.0 (1998–2005) bosqichi bo‘lib, Pine va Gilmore tajriba iqtisodiyotini mustaqil nazariya sifatida ilgari surdilar. Keyingi bosqichda hamkorlikda yaratish TI 2.0 (2006–2014) bo‘lib, Vargo, Lusch va Prahalad hamkorlikda qiymat yaratish paradigmasini shakllantirishgan. 4-bosqichda o‘zgartiruvchi tajriba TI 3.0 (2015–2019) bosqichini Kirillova va boshqalar turizmда ekzistensial transformatsiya tajribasini asosladilar. So‘nggi raqamli-tajriba birlashuvi TI 4.0 (2020–hozir) bosqichida sun‘iy intellekt, VH/KH texnologiyalari va jismoniy-raqamli tajriba ekotizimlari shakllanmoqda.

O‘zbekiston turizmida estetik o‘lcham (90%) eng yuqori darajada namoyon bo‘ladi. Bu mamlakatning boy me’morchilik va madaniy merosi bilan bog‘liq. Ta’limiy (60%) va haqiqatdan qochish (50%) o‘lchamlari nisbatan past bo‘lib, bu sohada katta rivojlanish imkoniyatlari mavjud [14, 26]. Tendensiya tahlili natijalariga ko‘ra, raqamli texnologiyalar (92%) turizmда tajriba iqtisodiyotiga o‘tishning eng kuchli harakatlantiruvchi omilidir. Iste’molchi xulqidagi o‘zgarishlar (87%) ikkinchi o‘rinda, hamkorlikda yaratish madaniyatining o‘sishi (78%) uchinchi o‘rinda turadi. Barqaror turizm talablari (72%), raqobatning kuchayishi (68%) va globallashtirish (63%) ham muhim omillar sifatida aniqlandi. Bu omillar bir-biri bilan o‘zaro bog‘liq bo‘lib, ko‘paytiruvcha ta’sir hosil qiladi.

Tajribaning 4T o‘lchamlari va O‘zbekiston turizmida namoyon bo‘lish darajasi

O‘lcham	Ishtirok turi	Turizmdagi misol	Bog‘lanish	Namoyon bo‘lish
Ko‘ngilochar	Passiv	Folklor shoular, milliy raqs kechalari	Singdirish	80%
Ta’limiy	Faol	Kulolchilik ustaxonasi, oshpazlik darslari	Singdirish	60%
Estetik	Passiv	Tarixiy me’morchilik, Registon maydoni	Immersiya	90%
Haqiqatdan qochish	Faol	Tog‘ sayohati, cho‘l safari	Immersiya	50%

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, turizmida tajriba iqtisodiyotiga o‘tish chiziqli emas, balki murakkab, ko‘p qatlamli evolyutsion jarayondir. Pine va Gilmorening tajriba sahnalashtirish modeli [1] keyinchalik hamkorlikda yaratish [10], xizmat ustunligi mantiqiy [11, 12] va tajriba mantiqiy [34] bilan boyitilgan bo‘lib, hozirgi kunda tajriba ustunligi mantiqiy barcha oldingi yondashuvlarning sintezi sifatida shakllanmoqda [4]. Besh bosqichli davrlashtirish modelimiz esa mavjud adabiyotlardan farqli ravishda turizmga xos ikki qo‘shimcha bosqich — tushunchaning shakllanish davri va raqamli-tajriba birlashuvini o‘z ichiga olib, Turizm 4.0 [26] va aqlli turizm [25] tendensiyalarini nazariy asoslash imkonini beradi. Bunda raqamli texnologiyalar hal qiluvchi rol o‘ynab, COVID-19 pandemiyasi jismoniy-raqamli (phygital) tajribalar tushunchasining shakllanishiga turtki berdi [6]. O‘zbekiston turizmi kontekstida estetik o‘lchamning ustunligi mamlakatning Ipak yo‘li madaniy merosi, Registon, Ichan qal‘a kabi noyob me’morchilik obyektlari bilan bevosita bog‘liq bo‘lsa-da, ta’limiy va haqiqatdan qochish o‘lchamlarining past darajasi o‘zaro ta’sirli va o‘zgartiruvchi tajribalar yaratish bo‘yicha katta imkoniyatlar hali ro‘yobga chiqarilmaganligini ko‘rsatadi. Shu bilan birga, Buxoro, Samarqand va Xiva shaharlari 4T modelidagi barcha o‘lchamlarni birlashtirish salohiyatiga ega bo‘lib, oshpazlik an’analari, ipak to‘quvchiligi, kulolchiligi kabi hunarmandchilik turlari hamkorlikda yaratish tajribalari uchun kuchli resurs sanaladi. Biroq raqamli infratuzilmaning nisbatan past rivojlanganligi va tajriba loyihalash sohasida malakali kadrlarning yetishmasligi bu jarayonni murakkablashtirmoqda.

Tadqiqotning cheklovlari shundaki, tahlil asosan ikkilamchi manbalarga asoslangan bo‘lib, O‘zbekiston turizmiga oid baholashlar ekspert fikrlari va mavjud adabiyotlar sintezi asosida berilgan. Shu sababli kelajakdagi tadqiqotlarda tajribaviy tadqiqot modelini qo‘llash, sayyohlar va turizm xizmati ko‘rsatuvchilari o‘rtasida so‘rov o‘tkazish hamda O‘zbekistondagi aniq sayyohlik maskanlari misolida tajriba iqtisodiyoti modellarini sinovdan o‘tkazish maqsadga muvofiqdir.

Tadqiqot natijalariga ko‘ra, iqtisodiy qiymat yaratishning xom ashyo → tovar → xizmat → tajriba bosqichlari turizmida o‘ziga xos tarzda namoyon bo‘lib, har bir bosqichda iste’molchining roli passiv foydalanuvchidan faol ham-yaratuvchiga aylana boradi. Shu asosda turizmida tajriba iqtisodiyotiga o‘tishning beshta evolyutsion bosqichi aniqlandi: tushunchaning shakllanishi (1970–1997), nazariy asoslanish — TI 1.0 (1998–2005), hamkorlikda yaratish — TI 2.0 (2006–2014), o‘zgartiruvchi tajriba — TI 3.0 (2015–2019) va raqamli-tajriba birlashuvi — TI 4.0 (2020–yildan hozirgi kunga qadar). Bunda raqamli texnologiyalar (92%) eng kuchli harakatlantiruvchi omil sifatida aniqlangan bo‘lib, iste’molchi xulqidagi o‘zgarishlar (87%) va hamkorlikda yaratish madaniyati (78%) keyingi o‘rinlarda turadi. O‘zbekiston turizmiga nazar tashlanganda esa estetik tajriba o‘lchami (90%) eng yuqori darajada namoyon bo‘ladi, biroq o‘zaro ta’sirli va o‘zgartiruvchi tajribalar yaratish bo‘yicha katta rivojlanish salohiyati mavjud.

Shu munosabat bilan O‘zbekiston turizm siyosati uchun bir qator tavsiyalar ishlab chiqildi, jumladan, turizm mahsulotlarini 4T modeli asosida boyitish, raqamli texnologiyalarni turizm tajribasiga integratsiya qilish, mahalliy jamoalarni hamkorlikda yaratish jarayoniga jalb etish, ziyorat, eko va madaniy turizm uchun o‘zgartiruvchi tajriba dasturlarini ishlab chiqish hamda oliy ta’lim

tizimida tajriba loyihalash yo‘nalishlarini joriy etish zarur. Umuman olganda, tajriba iqtisodiyotiga o‘tish moddiy iste‘molga asoslangan turizmdan nomoddiy qiymat yaratishga siljishni anglatib, bu jarayon ekologik barqarorlikka, madaniy merosni saqlashga va mahalliy jamoalarning iqtisodiy manfaatlarini ta‘minlashga xizmat qiladi [26].

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Pine, B.J., Gilmore, J.H. Welcome to the experience economy // *Harvard Business Review*. — 1998. — Vol.76, No.4. — P. 97–105.
2. Toffler, A. *Future Shock*. — New York: Random House, 1970. — 505 p.
3. Sundbo, J., Sørensen, F. *Handbook on the experience economy*. — Cheltenham: Edward Elgar, 2013. — 432 p.
4. Perea, D. et al. Co-creation of experiences in tourism: A conceptual and critical analysis // *Tourism Management Studies*. — 2025. — P. 1–18.
5. UNWTO. *Digital Transformation in Tourism*. — Madrid: UN Tourism, 2024.
6. Topsakal, Y., Icoz, O., Icoz, O. *Digital Transformation and Tourist Experiences // Handbook of Research on Digital Communications, IoT, and the Future of Cultural Tourism*. — IGI Global, 2022. — P. 19–41.
7. Kirillova, K. et al. Existential transformation through tourism experiences // *Annals of Tourism Research*. — 2016. — Vol.60. — P. 1–18.
8. Pine, B.J., Gilmore, J.H. *The Experience Economy, Updated Edition*. — Boston: Harvard Business Press, 2011. — 359 p.
9. Prahalad, C.K., Ramaswamy, V. *The Future of Competition: Co-Creating Unique Value with Customers*. — Boston: HBS Press, 2004. — 237 p.
10. Vargo, S.L., Lusch, R.F. Evolving to a new dominant logic for marketing // *Journal of Marketing*. — 2004. — Vol.68, No.1. — P. 1–17.
11. Vargo, S.L., Lusch, R.F. Service-dominant logic: continuing the evolution // *JAMS*. — 2008. — Vol.36, No.1. — P. 1–10.
12. Mehmetoglu, M., Engen, M. Pine and Gilmore’s concept of experience economy // *JQAHT*. — 2011. — Vol.12, No.4. — P. 237–255.
13. Oh, H., Fiore, A.M., Jeoung, M. Measuring experience economy concepts // *Journal of Travel Research*. — 2007. — Vol.46, No.2. — P. 119–132.
14. Boswijk, A., Peelen, E., Olthof, S. *Economy of experiences*. — Amsterdam: ECETE, 2012.
15. Boswijk, A., Thijssen, T., Peelen, E. *The experience economy: A new perspective*. — Amsterdam: Pearson, 2007.
16. Binkhorst, E., Den Dekker, T. Agenda for co-creation tourism experience research // *JHMM*. — 2009. — Vol.18, No.2–3. — P. 311–327.
17. Jensen, R. *The Dream Society*. — New York: McGraw-Hill, 1999.
18. Alexiou, M.V. Experience economy and co-creation in a cultural heritage festival // *JHT*. — 2019. — Vol.15, No.2. — P. 170–188.
19. Amaro, D., Caldeira, A.M., Seabra, C. Transformative experiences in tourism // *TMP*. — 2025. — Vol.53. — 103891.
20. Pine, B.J., Gilmore, J.H. *The experience economy: Past, present and future // Handbook on the experience economy*. — 2013. — P. 21–44.